

زُبدهٔ برخی از سرشت های هوشنگ کشاورز صدر*

فرهنگ قاسمی

✘ اگرچه در گفتن و نوشتن هرگز کوتاهی نمی‌کرد، اما فقط نمی‌گفت و نمی‌نوشت، مرد عمل نیز بود. هر وقت و هر کجا کوششی جدی غیر وابسته به قدرت‌های خارجی، در جهت مبارزه علیه استبداد و برای حاکمیت ملت و حقوق مردم مطرح بود هوشنگ کشاورز صدر حاضر می‌بود و از هیچ کوششی دریغ نمی‌کرد.

در سپهر توفان زا و رعد آسای نهضت آزادی‌خواهی و عدالت طلبی ایران زنان و مردان خدمتگزار کم نیستند که شایان ارجگذاری باشند، به ویژه آن‌هایی که در اثر مخالفت بی‌امان با رژیم جمهوری اسلامی مجبور به ترک میهن شدند و در دیار غربت سر بر زمین نهادند.

هوشنگ کشاورز صدر از آنجمله است که ویژگی‌هایش او را در ردیف افراد قابل احترام قرار می‌دهد و هیچ انسانی نمی‌تواند در مقابل خدماتش سر تعظیم فرود نیاورد.

ما در اینجا کوشش می‌کنیم زبدهٔ برخی از سرشت های هوشنگ کشاورز صدر را که در روز پنجشنبه ۲۶ بهمن ۱۳۹۱ - ۱۴ فوریه ۲۰۱۳ ما را ترک گفت یاد کنیم.

صفات شخصی

قبل از هر چیز انسانی پایبند به اخلاق و بی‌نهایت افتاده و خاکی بود. پشتکاری بزرگ داشت، در رعایت اصول و ضابطه‌ها سرسخت، اما در قبول عقاید و نظرات مخالف از انعطاف بسیاری برخوردار بود. در سخنوری صمیمی و در استدلال و منطق دارای استعدادی شگرف بود. در دوستی و رفاقت داشت، بطوری‌که هر دل پاکی را به راحتی شیفته خود می‌کرد. خود دلی پاک و پر احساس داشت و از ناحقی‌ها و بی‌انصافی‌ها رنج می‌برد و در برابرشان سکوت نمی‌کرد.

برجستگی های علمی و فرهنگی

یکی از برجسته ترین متخصصان ایلات و عشایر ایران به شمار می‌رود. تحقیقات روستا شناسی را، که با تجسس در اقصی نقاط ایران، از شمال تا جنوب و از شرق تا غرب تکمیل کرده بود، از او صاحب نظری ویژه در این زمینه ساخته بود. در عین حال، تاریخ سیاسی و اجتماعی

ایران را به خوبی می‌شناخت و در آن تعمق و تأمل و حتی وسواس داشت. در سال‌های تبعید، این "پناهنده سیاسی" با پشتکار فراوان توانست دست به یک کار فرهنگی با ارزش بزند، "مرکز اسناد و پژوهش‌های ایران را در پاریس" به وجود آورد. برای ماندگاری این زحمت، آنرا به جوان‌ترها واگذار کرد که به یاد غلامحسین صدیقی به "پژوهشگاه بین‌المللی تاریخ اجتماعی ایران در هلند" تبدیل شد. او صاحب نوشته‌ها و تحقیقاتی ارزنده نیز می‌باشد، که کتاب "تجربه مصدق در چشمانداز آینده ایران" (به اتفاق حمید اکبری) و "چهار مقاله در تجدد، ملیت، دین و آزادی" کوشش‌های سال‌های آخر عمر اوست.

سرشت های سیاسی و اجتماعی

در زمره دانشجویان وابسته به جبهه ملی، در اواخر سال‌های سی و اوائل سال‌های چهل شمسی، برای استقرار دموکراسی و حاکمیت قانون بود. بعدها عضویتش در شورایی عالی جبهه ملی ایران به جناح مترقی این سازمان دلگرمی می‌داد. به راستی از نظر اندیشه سیاسی و فلسفه اجتماعی او در جناح چپ نهضت ملی قرار می‌گیرد.

در این وانفسا که از هر سوی چوب حراج به استقلال ایران زده می‌شود، هوشنگ کشاورز صدر در سیاست در جرگه طرفداران استقلال میهن بود، او استقلال را از رفتار و کردار روزمره خود شروع و آن را برای تمامی ایران طلب می‌کرد.

شخصیتی به تمام معنا لائیک و سکولار، یعنی مخالف هر گونه تبعیض، پس مدافع آزادی و حقوق سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ملت بزرگ ایرانی با همه رنگارنگیش بود.

در نظرش جمهوری خواهی تداوم طبیعی انقلاب مشروطه و نهضت ملی به حساب می‌آید. به همین سبب عمیقاً جمهوری‌خواه بود.

اگرچه در گفتن و نوشتن هرگز کوتاهی نمی‌کرد، اما فقط نمی‌گفت و نمی‌نوشت، مرد عمل نیز بود. هر وقت و هر کجا کوششی جدی غیر وابسته به قدرت‌های خارجی، در جهت مبارزه علیه استبداد و برای حاکمیت ملت و حقوق مردم مطرح بود هوشنگ کشاورز صدر حاضر می‌بود و از هیچ کوششی دریغ نمی‌کرد.

پروژه اصلاح وضعیت کشاورزی و بهبود زندگی روستاییان او را بر آن داشت که مشاور نخستین رئیس جمهور ایران بشود.

کوشش‌ها یش در ایجاد "جنبش جمهوری‌خواهان دمکرات و لائیک ایران" در جهت همکاری سه نحله بزرگ فکری و سیاسی ایران یعنی طرفداران نهضت ملی، دین باوران معتقد به جدایی دین و دولت و چپ‌های دمکرات و آزادی‌خواه بر کسی پنهان نیست.

در این سال‌های اخیر علیرغم بیماری سخت در قریب به اتفاق تظاهرات

علیه جمهوری اسلامی، در سرما و گرما، در خیابان‌ها حاضر و تا آخرین نفس در کنار دوستانش بود.

اهل پیوند بود و از انفصال گریزان؛ همواره از "چتر بزرگ ملی" برای غلبه بر جمهوری اسلامی و دست یافتن به دموکراسی سخن می‌گفت. سنگر نشین بی ادعای آزادی، هوشنگ کشاورز صدر رفت

با اینکه منتظر رفتنش بودیم وقتی خبر رسید زمان ایستاد، ناتوانی محض سکوتی سیاه را بر سراسر وجود حاکم کرد، لحظه‌ها گذشت... با ناباوری تمام تن به این باور دادم.

این مرد، مردی از سلاله آزادیخواهان، این دوست، دوستی در اخلاص بی‌همتا، این عاشق میهن، در عشق وفادار، این خدمتگزار مردم، در خدمت گنجینه ایثار، این مبارز آزادیخواه، در آزادیخواهی بی‌محابا، این عدالتخواه، در عدالتخواهی مردمی، این پژوهشگر توانا، اما بی ادعا، ... و این سخت کوش با همه سخت‌کوشی اش که زبانزد **خاص** و عام بود، اگر نتوانست مرگ را از پای درآورد، بی گمان بر دیو فراموشی پیروز شد و یاد عزیزش در خاطره زمان باقی ماند.

هوشنگ جان صدای نازنینت همواره در من زنده است.

پنجشنبه ۲۶ بهمن ۱۳۹۱ - ۱۴ فوریه ۲۰۱۳ ساعت ۱۲

آری هوشنگ، بحق پرورده پدر خود، محمدعلی کشاورز صدر، یکی از رهبران برجسته جبهه ملی ایران، از همکاران نزدیک دکتر محمد مصدق، وکیل دوره‌های پانزدهم و شانزدهم مردم در مجلس شورای ملی، استاندار تهران، گیلان و اصفهان در زمان نهضت ملی، عضو هیئت اجراییه جبهه ملی ایران و نخستین سخنگوی آن بود که تا آخر عمر نسبت به مصدق و نهضت ملی وفادار ماند و بعد از کودتای ننگین ۲۸ مرداد تا آخر عمر خود هیچ مسئولیت دولتی را نپذیرفت؛ اما در دفتر وکالت خود به تربیت وکلای پرداخت که مدافع حقوق مردم و آزادیخواهان شدند و در راه دفاع از حقوق بشر گام‌های بزرگی برداشتند.

گرامی باد یادشان.

از حاضرین در این اجلاس تقاضا دارم به پاخیزیم و یک دقیقه سکوت کنیم.

شنبه ۵ اسفند ۱۳۹۱ برابر با ۲۳ فوریه ۲۰۱۳

* متن سخنرانی فرهنگ قاسمی به مناسبت درگذشت هوشنگ کشاورز صدر در انجمن گفتگو و دموکراسی- پاریس در روز شنبه

پنجم اسفند ۱۳۹۱